

Nr 893

Av herr Lassinantti m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 74, angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m.

(Lika lydande med motion nr 729 i Första kammaren)

I Kungl. Maj:ts proposition nr 74/1964 angående fortsatt utbyggnad av universitetet i Umeå m. m. föreslås en betydande utbyggnad av nämnda universitet främst på de matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga områdena men också i flera andra väsentliga avseenden. Avsevärt förbättrade villkor kommer att ges åt högre utbildning och forskning i vårt land — och särskilt i dess norra del — allteftersom utbyggnadsförslagen förverkligas.

I fråga om den humanistiska forskningen och utbildningen är propositionen däremot, fränsett samhällsvetenskaperna, mycket återhållsam. Inga egna lärostolar i humanistiska ämnen föreslås för universitetet i Umeå utan endast universitetslektorat, för vilka departementschefen avvisar lärarutbildningssakkunnigas krav på docentkompetens. Propositionen innehåller bl. a. ett förslag om en extra tjänst som universitetslektor i engelska fr. o. m. nästa budgetår. Vidare föreslås utbildning i franska språket och tyska språket, anordnad fr. o. m. läsåret 1965/66. I det förordade principbeslutet om inrättande av 16 ordinarie universitetslektorat fr. o. m. budgetåret 1965/66 finnes icke de moderna språken företrädade liksom ej heller övriga humanistiska ämnen, i vilka lärarutbildningssakkunniga föreslagit utbildning fr. o. m. 1966/67. Både begränsningen av de humanistiska ämnenas antal och begränsningen till extra tjänster för ämnenas företrädare är föranledda av att departementschefen föreslår, att den av de sakkunniga förordade samordnade ämnesteoretiska och praktiska lärarutbildningen i Umeå anordnas försöksvis. Undervisningen i engelska, som närmast står i tur, avses endast gälla utbildning av lärare för grundskolan, och intagningen begränsas till ca 30 studerande per termin.

Som lärarutbildningssakkunniga har visat, är bristen på lärare för de högre skolorna mycket stor i Norrland, störst är den i övre Norrland i moderna språk. Vi finner den föreslagna lärarutbildningen i Umeå inom humanistiska ämnen nödvändig men otillräcklig.

I sitt huvudbetänkande framhåller umeåkommittén bl. a., att universite-

ten har den dubbla uppgiften att bedriva forskning och att ge utbildning samt att den matematisk-naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga utbyggnaden av universitetet i Umeå bör bygga på samma principiella grund. Till denna åsikt ansluter sig chefen för ecklesiastikdepartementet.

Inom de humanistiska disciplinerna har däremot enbart föreslagits rena yrkesutbildningslinjer med spärrad intagning och rena undervisningstjänster. Ett väsentligt antal remissinstanser — och just de som måste anses vara sakkunniga i frågan — har hävdad att humanistutbildningen i Umeå bör ledas av professorer. Denna åsikt omfattas bl. a. av universitetskanslern, rektorsämbetena i Lund och Uppsala, statens råd för samhällsforskning och SACO. Liknande synpunkter har framställts av bl. a. lärarkollegiet vid medicinska högskolan i Umeå och Vetenskapsakademien. — »Utbildningen upp till ämbetsexamen är redan nu och kommer i framtiden med stor sannolikhet att i än högre grad bli en uppgift i första hand för universitetslektorer och andra lärare i motsvarande eller lägre tjänsteställning», skriver umeåkommittén. Av i huvudsak samma uppfattning är lärarutbildnings-sakkunniga och chefen för ecklesiastikdepartementet. I likhet med kommittén anser dock departementschefen att de centrala samhällsvetenskapliga ämnena bör företrädas av professorer, allteftersom den förordade utbyggnadsplanen genomföres. Att i Umeå upprätta en utbildning till filosofisk ämbetsexamen i humanistiska ämnen under ledning av universitetslektorer framstår mot bakgrunden av situationen vid de gamla universiteten som en nödlösning. Även om ökningen av studenterna på de gamla studieorterna har framtingat en gradvis sänkning av kompetenskraven för de akademiska lärarna, har i de rent humanistiska ämnena professorerna likväl behållit *ledningen* av undervisningen på magister- och kandidatstadierna. I många fall undervisar och examinerar de också på detta stadium, parallellt med universitetslektorer.

Som 1960 års lärarutbildningssakkunniga framhållit är vidare lektorsbristen särskilt markant i Norrland. År 1962 var 69 procent av alla lektorstjänster i Norrland vakanta, mot 39 procent för övriga landet. En humanistisk lärarutbildning i Umeå bör därför redan från början sikta mot licentiatexamen, och denna högre utbildning måste ledas av en professor. Det är otillfredsställande att de studerande som börjar sina studier i engelska, tyska eller franska i Umeå skall komma att sakna möjlighet att på samma studieort fortsätta sina studier till högre examen. Också från en annan synpunkt kommer dessa studerande att vara sämre ställda än sina kamrater vid andra lärosäten. Frågan om humanistisk lärarutbildning utöver de moderna språken och historia har ställts på framtiden. Vissa vanliga kombinationer i filosofisk ämbetsexamen, t. ex. ett modernt språk och svenska (nordiska språk och litteraturhistoria), kan därför tills vidare inte fullföljas i Umeå.

I propositionen erinrar departementschefen om att han i sina direktiv

till umeåkommittén anförde, att frågan om en humanistisk forsknings- och utbildningsorganisation i Umeå borde prövas »först sedan närmare klarhet vunnits om hur stora de humanistiska fakulteterna vid övriga universitet kommer att bli som en följd av nu pågående eller planerad utbyggnad». Situationen synes nu vara förändrad på två sätt. För det första har — vilket departementschefen inledningsvis erinrar om — 1963 års höstriksdag på grundval av propositionen 72/1963 godkänt riktlinjerna för det högre utbildningsväsendets utbyggnad fram till omkring år 1970, innebärande bl. a. beräkning av antalet studerande som allmän riktpunkt för fakulteternas expansion. För det andra har på grundval av lärarutbildningsakkunnigas förslag genom föreliggande proposition en humanistisk utbildningsorganisation förordats bli försöksvis påbörjad i Umeå. Inga vägande skäl synes alltså nu tala för att frågan om en humanistisk utbildnings- och forskningsorganisation skall göras beroende av den framtida tillströmningen till de humanistiska fakulteterna vid Sveriges äldre lärosäten. Norrlands humanistfråga måste lösas utifrån landsändans egna förutsättningar och behov.

Förslaget att börja en humanistisk lärarutbildning i Umeå utan stödet av forskning och högre utbildning kan endast godtas som en nödlösning, ett försök att motverka den akuta lärarbristen i Norrland. På längre sikt måste universitetsorganisationen i Umeå utbyggas på de humanistiska ämnens områden.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta, att i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala önskvärdheten av att umeåkommitténs direktiv utökas med uppgiften att för universitetet i Umeå planera en humanistisk utbildnings- och forskningsenhet, omfattande både skolans läroämnen och för Norrland väsentliga lärogrenar.

Stockholm den 14 april 1964

Gunnar Helén

Harald Larsson

Ragnar Lassinantti

Hans Nordgren

i Hedenäset
